

ACC. N:R M. 12573 : 1-31.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Prof. C. W. von Sydow*
Härad: *Östbo* Berättare: *Petter Johansson, Lödregård*
Socken: *Hånger* Berättarens yrke: _____
Uppteckningsår: *1912-1913* Född år *1839* i _____

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Folkliv, folketor och folkred. s. 1-31.

(avskrift av
von Sydows
efterlämn. resp.
per. anteckn. med
ans. som original)

(orig. har 400.
82.)

Skriv endast på denna sida

Min farfar hette Anders Persson. Om min farfar minns jag ingenting mer än att han kom hit ett par gånger på besök. Han bodde ~~här~~ när han døde på ett litet undantagsställe som hette Berget. Han ägde först Intäkten här i Hånger, så sålde han de och flyttade till Väderås i Dannäs sn. Det var ju ett litet ställe o stenit o de va ju inte bruklit på den tiden att odla o förbättra jorden nået. Det bar sig inte bra utan han sålde de till mågen o flyttade till Berget. Ja va på de 6te året när han dog och var med på hans begravning. Min farfar var född i Bossaryd i Kärda församling. Om hans far vet jag ingenting.

Farmor var född i Intäkten. Hon hette Kjerstin Jonsdöter. Om henne minns jag inte mycket. Hon levde långt efter min farfar men hon bodde där borta på det lilla stället. Hon va en tjock hurtig gumma.

Min morfar hette Sven Petersson och var född i Norragård i Dörrarps församling. Numera kallas den Hulagården. Han ble morlös när han va på tredje året o feck då styvmoder och den va hård ve honom, för han talade om att då ve en 6-7 års ålder fick han inte så mycket agnabrö som han ville ha och då grät han o redan ve 9 års ålder fick han följa med o skjutsa till Ljungby eller Tånne. O de gick skjuts oupphörligt o så

ACC. N:R M. 12573:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

(=kurier)
va där några skjuts som de va brått me, där kallte di för
korör (?). Om jag inte misssinner mig så sa han att de inte
fick mer än 6 skilling milen för var häst. Å när de fick
drickespengar, fick de inte mer än 3 styver så ble han storli-
gen glad. Å dä sa han hände att de fick skjutsa ryssa å om de
såg en frö eller en orm ve vägkanterne så hoppade de å o grep
dem å de skar ju huvet å dem o sen åt de dem sådana de va u-
tom att de hade en liten påse me salt i som de doppade dom i.
O de kallte ormen för jorål å fröen för hoppfeske. Så bodde
de där till den tiden då han konfirmerades. Sen kom han te
en präst i Feringe, o den skulle han skjutsa till Dörarps
kyrka julottan å då va där inte väg annat än att promna (?)
över sundet så de måste fara ända om Berga så de hade långt
till kyrkan. Å en julotta de åkte till kyrkan, trodde de att
de hade fått något att skjutsa som va särdeles tongt. Han så
ingenting, men prästen så "Du ska stiga å" för de ville inte
ha mer å skjussa än va de ska ha. Dä hjälpte, sen kom de fort.

Därifrån kom han till Toftaholm å tjäna å där ble han
bekant me min mormor, hon tjänade där också, så han gifte sig
på 1806 eller 7, dä ska ja låta bero, men ett å di åren va
dä. Men han fortfor om vintern o hösten å va på Toftaholm
som brännemästare, så han tjänade där som dräng i sju år och
som brännemästare i femtan. Å när de gifte sig o skulle bo-

ACC. N:R M. 12573:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3/

sätta se så ägde de inte en stol. Varsin ske o ett träfat de feck di å en go vän. Å då va inte mer jord än de knappt kunne fö en ko, men hon tog den mesta föan ute för bete va där ju förträffligt. Stället hette Norskog här norrut. Det ligger strax utmed järnvägen o här under Toftaholm.

Å då va de te å på höstarna o först på somrarna hacka o förmera åkerjorden lite o så på efterhösten o vintern å bränna brännvin. Så skulle han även brygga 3 tunnor malt, då skulle va i mars månad å de skulle han jästa och de skulle sen tappas på tunnor å de skulle förvaras sen i en iskällare å sen året därpå om sommern så skulle herrskapet ha de te å drecka, de kalltes för marsöl. Han tjänade som dräng i sju år o det högsta han hade var 100 daler, d.v.s. 16 kr å 67 öre. Å sen under tiden skötte han opp torpet så när de flyttade därifrån hade han 5 kor. Men han ble utsatt för en svår olyckshändelse. Han va ute i hagen o gärde en gång å där kom di kalla en värvind ella va de en cyklon o den va så stark så han to ändå håll i en gårdsgårdsstör men det förde honom så högt så han vet inte hur det var, men han fördes så långt bort som härifrån te Haggåren. Sen feck han värk i den ena höften så han blev halt o när jag började minnas honom så redde han sig med käpp, men sen fick han begagna kryckor en under vardera armen. De sista åren kunde han inte lämna säng-

ACC. N:R M. 12573:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

en. Under tiden de bodde på Norrskog så ble di bestülena. Då brukade di samla hop silver, låskedjer, bägare o sådant o då hade di samlat inte så lite. Min mormor velle va så hon kunde vara mä var som hälst o låta visa att hon hade nået. O hon va mycket snäll te å arbeta, hade lin o ull så de hade en massa kläder o duktyg. De hade försökt flera gånger å stjäla där men de hade blett skrämde, så de hade inte brutit se in. Då va de komna så långt före mä så de hade pengar me. Då hade de ju inte banker så man brukte å gömma dem tills de kunde låna ut dem på ränta. De va pengar di slog efter, för han hade fått ~~sparat~~ en 20 riksdaler som de hade sparat ihop, men dem hade de förvarat på annat ställe. Nu hade de silvret förvarat i en bo som sto särskilt o där hade tjyvarna brutit sig in en natt o brutit opp kistan o sånt dära o alla selv- (silv-)tumlara o kjeer o alla de likeste kläerna både duktyg o kläder. Så misstroddes för stölden en allmänt känd tjyv som de kallade för Bocka-Jonas. Å han ble ju tilltalad me för 'et både för den stölden å för andra. Å ve häradsrätten hade han en halsduk på se, som min mor kände igen, för hon va redan växen, o sa att den halsduken har hört mina föräldrar te. Nä, då sae han att den hade han köpt där o där, för möet kan va vartannat likt. Då sa mor att om han tar å se honom å den å fällade med gullt selke så å de hennes å han tok ju å se

ACC. N:R M. 12573:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

honom o de granskades å de va han. Så den lämnade han åter
men han förega att han hade köpt den å en person o de va va
de fick igen å va som ble stulet. Men sen reparerade de se o
sen köpte de sellkeer o sånt som de hade blet å me igen.

Min mormor hetade Anna Andersdotter. Hon va född i Söd-
ra Bruss (här i Hånger). Hon kom ut å tjäna när hon konfir-
merades hon va inte mer än på de 14 de året. 1 kr 17 öre om
året i lön o städja/fick hon/, först i Haggården, sen i Fro-
sö by en gård som hetade Enet.

Sen kom hon däriifrån te Toftaholm. Där tjänade hon i fle-
ra år hos en inspektör som hetade Björkman, en mycket het -(?)
starke kar. De talte hon om flera gånger att när han nade vatt
ute hos arbetarna och han kom så stampade han i förstuan o då
vesste hon va han velle. Då hadde di en sådan där tråkanna som
di hadde förr. De gick väl ett stop i henne. Den gick hon te
källarn o tappade full med öl o när hon kom opp o flydde hon^{hon/} om
den. Där var ju handtag på den men då ~~tök~~ han inte i för hon
skulle sätta den på handen på honom å de va ofta han drack ur
å inte hade den från munnen o allri mer än en gång att han
pustade. ^{Hon} Han flyttade då dän. Sen ble hon lagårspia ett år
elle va de va innan de gifte sej.

Hon for ryslit illa under sina barnår då hon va hos si-
na föräldrar. De vet ja hon talade om att de va på 1788 ...

ACC. N:R M.12573:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6/

De hade ju ingenting vidare men då va de rysligt klen gröda å ryslia små lagårshus hade de ju o inte möet te å förvara säd i. Men då sa hon att de va bleet så lite gröda så i den lilla ladan som de hade att förvara säden i va inte mer än om de skulle se henne över lobalkarna fick hon ta en stol å stia opp på loen så hon skulle se i ladan, för säen gick inte opp högare. Där kunne inte va mer än ett par lass. De talte hon om också att de va en dräng i Norra Bruss som va utskriven o skulle ut i kriget, men dro sig undan å de hade honom döld under en stor sten näenstäss å dä va ju militär å andra nära gånger o sökte honom, men kunne inte få rätt på 'en. Så en gång di va å sökte honom o di inte kunne få nån upplysning... Så va de bruklit förr, som ja minns på många ställen, att ha bräder som va kanske en 12 tum brett o en meter långt, så hade de hål i den avpassade att sätta in yxor i av olika storlek. Så hade de ett sådant vid det tillfället o hustrun satt i vävstolen o vävde å hade en stor bonke väv på révèn. En utå dem, di va två, tar en grov yxa där i går o hogger tvärs igenom väven för de att han visste att de hade reda på var drängen fanns men ville inte säga det, så gjorde han det för att skada dem med.

Hon hade varit i sjönöd en gång. Det var under tiden hon tjänte i Toftaholm, så hade hon varit här i Hånger å

ACC. N:R M. 12573:7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

skulle då gå tebakes te Toftaholm. Kommen framemot Långön där brast isen o hon i sjön å ett ofantlit stort djup, å hon va ve botten en gång o kom opp - ja om hon va ve botten de va väl inte säkert å andra gången å hon skrek men de hörde förstås inte henne, men när hon va nere i vattnet så hörde hon så väl att di talade framme ve gården. Tredje gången kom opp så va de lite ståpis (stüpis), för di hade gått där kväl-^{hon} len förut o det var ojämt efter fjäten, och där fick hon tag. Men då va de nästan slut me henne sa hon. Men hon kom då emellertid opp och hon hade svårt ve å ta se fram te bränneriet där morfar satt å brände. Då feck hon ta å se kläderne där å han kunne gå etter lite torrå kläder te henne. Men hon sa varje gång hon va oppe över ~~vattnet~~ ville det vänna henne om o föra huvet ner.

Hon va sån dära barnmorska me så hon va mycke anlitaad att hjälpa te ve barnförlossningar. De yrket hade hon i mitt minne, hon ble hämtad o de hörde jag henne också tala om att hon hade hållit 18 barn till dopet.

Hennes far hette Anders Andersson och bodde i Södra Bruss. Han brukte å slöjda laggkärsl o då satte han alltid märke i dem antingen en ~~fem~~^{fem} eller sitt namn. De hade vi flera spannar o andra kärsl som han hade gjort och ett har vi ännu, men om de ä något märke i de vet vi inte. De gjorde han ut-

ACC. N:R M12573:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

märkta laggkärll.

Jag har en enestör som ja hettade i en gårdsgård i Södra Brussa ägor, som han har skurit in sitt namn och årtal i å årtalet ä 1771. Stören va över 100 år när jag tok hem'en.

Han brukte ofta å säga att här ä ingenting värre än va bonne för han blev nämde var sönda på predikstolen. De va för de många krigsutskylderna som ofta utkrävdes.

Om min mormors mor minns jag inte annat än att hon till slut bodde i en liten stuga i närheten av Smedstorp.

1836 flyttade morföräldrarna hit med mina föräldrar.

Om min far ä de ingenting å förtälja. Han va torpare först på Norskog. Sen flyttade han hit 1836 och arrenderade Södregård. Vi va många barn o jordbruket va klent på den tiden så jag kan säga att fattidom rådde. 1865 overto ja de. Den här stugan byggde han, förut var de en ryggåsastuga med framkamrar. Spjället hörde ja dem säga va en stor sten övan för skorstenen o ve den satt en lång stake som nådde ut på gården. När man skulle öppna o lägga spjället feck man gå ut på gården. I ändan på den stängen hade de vridet samman en björkevidja di kallte för hank. När de då skulle öppna spjället drog de i stängen o så va de en krok i väggen där de häktade på vidjan. De fick mest stå öppet för de ellade natt å da. Men de tok de ju bort så fort de kom hit o satte dit ett

vanligt spjäll. -

Han va rätt o slätt en bonde o slets me barn o fattigdom o kanske också brännvin va orsaken, för jag minns ofta vi hade lessamt vi barn, och då beslutade ja att mina barn inte skulle ha lessamt å dä. De va inte frågan om kaffe o vetebrö då. Inte vill jag säga att vi svalt, men de va tarvelit många gånger.

Om mor ä de inte vidare att förtälja. Hon feck 9 barn te å försörja. Hon va möet anlita som barnmorska även hos bättre folk. Hon va hos grevinnan Kalling på Toftaholm 3 barnförlossningar o ävenledes på Byagården hos Baron Henrik Lilliekreutz när de barnen föddes utom Dagmar, för hon föddes på Källunda. Här fanns ingen examinerad barnmorska då o så fick di lita te gumme som försto se lite på de. Far va 83 år när han dog och Mor va 85 o hade sitt underhåll här hos me i över 30 år. Så jag ska säga att jag har inte börjat med stora ägodelar o dä har jag ju inte fått, men det har gått så jag har fått rikelig bärgning.

Ja hade en bror som va äldre men han döe i onga år o en syster. Ja va de 3dje barnet.

Men märkelit va de me båda mina föräldrar. Far han bröt låret å se å lå i 2 år innan han döe. Å mor halkade ikull o skaade se o lå 2 år tess hon döe. När far do så gick de ett

ACC. N:R M.12573:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

halvår så skedde olyckan för mor.

Ja föddes 1839 här i Södregård. Ja va på de 4de året när de byggdes nytt hus här så jag kan inte ha så mycket minne av det.

Den gamla ryggåsastugan hade inte några bodar. Bod fanns här en men den sto lite ifrån. Här ligger husen nu rätt nära, men då va här en sån massa småhus inklottrade så de va förvånande.

De första ja minns från min barndom så va de från den gamla stuan. Ja skulle visst va två år, så va de en morgon, de va på våren. De va hemkomna me fisk - fiskade gjorde de mycke förr - o ja skulle gå ut. Ja va så stor så jag tultade ut o di hade inte nåt stängsel för dörrarna så de va ingen konst. Hur de vesste dä vet jag inte, men de kommer jag i håg att där va en dörr di kallte för en slapplucka. För att öppna den fick jag lov å stiga på en sten för att öppna. Den va inte högre än när jag steg opp på stenen så såg jag över henne. Där låg ett föremål som reste på se o väste o då tor-des jag inte gå utan jag ge in te mor o säger att Johanna - de hetade pigan - har kastat ut en tarm o den hoppar o väser. "Å", sa mor, "barn lilla, de ä ingenting, gack du". Ja går andra gången, men samma föremål va kvar. De va en orm o ja kommer in andra gången o säger "tarmen hoppar o väser",

10)

ACC. N:R M.12573: //

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

så ja tör inte gå". Då följde ju mor me o skulle si va de va. Å de va alldeles en vit orm. Å hon ropade på en dräng som sto där nere o sa att han skulle komma o slå den. Han hade en lerklubba som de hade å arbeta ler me, men då ? hade han krupet unnan å gömt se.

Sen kan ja inte erhindra me något förr än ett år senare då de rev ner stugan här söder om. När de rev ner den så sto där en liten trinner ask, sån som de begagnade te smöraska förr, å de va lite röfärg i den o ja ba att jag skulle få den för den va bra för mormor å blanna^{te} sitt snus, o de feck ja förstår se. De liknade ju snus o jag töckte de kunne bli bra för henne å öka te 'et me. Då va ja på tredje året.

Året därpå, så va ja på fjäre, då byggdes denna stugan. Ja töckte de va så rolit då de hyvade opp timret o sjongde. Så ville ja äta me ve bordet å de velle di inte låta mej. Men byggmästarn tok an me så jag feck sitta jämte honom så ja hjälpte ...

Så va här lektua. De va bruklit att när de va missommar att de skulle ha lektua. O då va de inte färdit här så de va självskrevet att de skulle ha lektua här o de kommer jag ihåg att här va. Här va inte inrett vidare men här va teldat ? ~~eldat~~?

När jag va på 6te året. Här bodde dräng i södra stugan,

ACC. N:R M. 12573:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

12

vi kallte't Farbo Larsas. En pojk bodde där lika gammal. Vi va allti tesammans o den där drängen höllt mycke av oss o vi ville också va där han va, o de va på våren o han skulle fara te Toftaholms kvarn. O han hade så brått o ja sto på en soffa in te fönstret o han kom in tell fönstert o talade te me innan han for. O en dräng te ifrån gården skulle följa me te kvarnen, de skulle va två i sällskap, å de reste på aftonen. Di va väl i median av maj månad o vackert i sjön. Men så hade han en bror som tjänade på Toftaholm o den skulle han gå fram å hälsa på o den andre drängen som va härifrån gåren följde me. O de va framme hos en en stunn fram på aftonen, men om de hade fått nåra spritvarer ella så de vet ja ju inte. Så ginge då därifrån så står kvarnhuset på norra sidan om ån å så för te å komma rakt ut nået nära å de å de ån i da så va de lagt stekar i ån me timmerträ imellan te å gå på, o drängen gick före o den andre va väl nåra steg efter. Men kommen mitt på de mellersta av brokaren så råk där ett timmerträ å o han full i ån, o de va på våren så de va starkt vattenflöde. Den som gick före fick fatt i stekaret o kunde komma opp där. O ute att strömmen va så stark så förde de honom me se, så den som ble räddad så inte mer å den andre än att han när han kom en bit ner om sträckte opp den ene armen, så de va ingen möjlighet till någon räddning. De va

ACC. N:R M. 12573:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

13/

ju kvälle så de va ju inte å tänka på att göra nået ve saken
då utan han stante ve kvarnen te mornen den andre drängen.
O kommer då hem o berättar tilldragelsen. De ble ju sorg o
uppståndelse o di ga se ut flere stöcken te å söka honom i
ån men utan resultat. De kunne inte hitta'n. Då naturligtvis
skulle de ha rätt på 'en o hele byn skulle ut å leta. Inspek-
torn på Toftaholm lät göra dragga å järn att binna fast ve
tömmar för att dragga åen me. Aftonen därpå då de hade letat
utan resultat ... Min far hade rott te kvarnen om aftonen,
men skulle komma på morgonen för att va färdig att delta med
att leta. Ja brukade legga jämte far o söster min skulle lig-
ga jämte me, då ja va på sjätte året. Inte för att ja hade
hört talas om spöken eller va rädd heller men de va ve mid-
natt ja vaknade o de va på våren så de va inte så mörkt i
stugan. Då tyckte ja de sto en kar ve spisen. Så säger jag
te söster min "nu får du stia opp o gå hän, för nu ä far kom-
men. Där står han". Då försvann de o sen såg jag ingenting.
Inte ble jag rädd eller tänkte på nånting. Men de andre ble
rädda men sa ingenting heller. Far kom hem så där vid solupp-
gången o ve kl. 5 ga de se åsta me 12 båta o två man i var
båt o åen va ju tämligen bred, men de va ju en hel flotta.
De for så tätt de kunne för att inte ta förbi nået på åbot-
ten, å när di hade faret knappt en timme o draggat där så

ACC. N:R M. 12573:14

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

kände far att de tok håll i draggen så han sa te den som va
i skepet att han skulle stanna för han hade fått håll i nået.
Så fort som far begynte dra, va de ju lätt i vattenet, så
han trodde de inte va nånting förrän de kom te vattenytan.
Då va de den som hade dränkt se. O han hade fått fatt me
draggen i strumpan så de va alldeles förvånade att de hade hål-
let. Då fick de opp honom o la honom på en bår som de hade
gjort o bar honom på.

14

ACC. N:R M. 12573:15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Antingen de va vinter ella sommar skulle fruntimmerna stiga opp sist kl. 4 om mornen för att spinna eller väva eller binna strumpor utom vid de tider som vår o skörd o potatisplockning, då måste de ovillkorligen hjälpa till. Ve alla såna tillfällen skulle de va färdiga me korna kl. 6 för att sen gå o hjälpa till. Kararna på höst o vinter möjlitvis låg en $\frac{1}{2}$ timme efter. Antingen dräng eller bonne så va de hans första göromål att gå o ge hästen o så hade de ofta nätbinste (?) eller spräga (?) sticker eller hade de kört sönnner nåenting så skulle de lagas. När de ble dager om vintern geck fruntimmerna te lagårn för att göra rent, ge foder o mjölka. De kunne väl hända på nåt ställe att kararna hjälpte te men det va inte regel. I slutet av februari eller början å mars så skulle de ha oppspunnet. Då skulle garnen bykas, o de tok en hel vecka, o sen skulle de hängas ut o torkas o blekas o sen va de frågan om te väva garnet de hade spunnit, o de vet ja nået när med bestämdhet - ja tror inte ja överdriver alls att va de nået te bonnställe skulle de väva en 3,4 eller fler vävar (en hundra alnar är jag säker på de gick till), o de skulle användas te lintyg o lakan o ute de grova avfallet å linet de va en särskilt grov o obändig spånad o ble just inte så finer väv å 'et. De begagnade di te särka (?). Även fruntimmerne begagnade sådan väv te den

151

ACC. N:R M 2573:16.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16)

nedre delen å lintyget. De kallade de för nerdajlen så de va inte fråga om att di feck va finskinnade för skäverna satt igenom, ett långt stycke.

När de skäktade linet, så det som de skäktade å kallades för sjättefall o de va de garnet de begagnade. Sjättefall anv. ...

När då garnet va färdigt var det att bomma o värpa o väva. När väven va bykt skulle den läggas ut att blekas. Sen va de te å sy. De skulle de nästan ha gjort mellan vår o slätter.

Ja minnshmin mor o min mormor hade huvuddukar som va bara lingarn te.

Så va de fråga om de bedömde vem som va mästare te å spinna. Ja hörde min mormor tala om att skulle de va ett fint lärit o skulle va 1 å en fjärdels (fem kvarters) alns bredd på väven så skulle de va spunnet så fint så de kunde dra varpen genom vigselringen. Då fe de inte va så grovt spunnet. Allt va som användes i kläesväg skulle va tillverkat i hemmet. De gjorde de långt in i mina dagar. Ja hade allri slitit andra kläder än di hade tillverkat i hemmet utom möjlitvis ett par mollskinnsbyxor tess ja åtminstone va mellan 40 o femti år.

ACC. N:R M. 12573:17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

(17)

Skräddare o skomakare va inte vidare kostsamt. Redan i mina dagar va de inte vanlit att de fick mer än 16 skilling för att de gjorde ett par stövlar o 8 sk för ett par sko o 3 sk. för ja fick ett par träsko gjorda. De va ju i min barndom förstår se men ja minns et ändå. Å så skulle allti hantverkaren när han slutat arbetet o skulle gå, så gick allti moran efter en kaka o ga honom som en drickespenning.

Kararnas arbete besto i att bruka jorden o på vintern hade de gärning med att köra hem ve, timmer o stängsel. Så va de å hogga sönnar veen innan våren o de skulle va färdigt te vråfrudaen. Dro de över så de gick te påsken så ble han transkiten, sa de. Så va de å laga lite reskap färdi te våren.

Våren slutade inte förr än en vecka fram i juni.

Mellan våren o slåttern skulle de sätta gärsgårar i orning o riva bast o laga te barvarep o bårda (?), tömma o grimmeskaft.

I varje redit hem stöpte di hantverkareljus, men träskomakare fick vi stå o lysa me stickor.

Redskap o sådant va mycke ringa här. En bonde hade en ärjekrok (kanske två) en träharv huggen ut av kvistar i granträ o ett par vagnar. Plog fanns ingen o inte järnharv

ACC. N:R M. 12573: / 8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

när jag börjar å minnas. Huvudsäet de va korn. Höstsä fanns här inget utan möjligtvis lite vinterråg ella sådde de lite vårråg o så blannsä kallte di 'at, de va $2/3$ havre o $1/3$ råg. Vall hade en inte ett kappland i hela Hånger socken när jag börjar å minnas, o den förste som nånsin sådde nå-et gräs va en bonde i Drakaryd (som) hetade Peter. De va ve 1850 eller nået sånt dära.

Di planterade kål o ärter o lin inte så lite o hampa fast de ä utdött. Tobak fanns ve varenda ställe. Ja kommer gott ihåg, när här va 3 tobaksland, far hade ett, mormor ett o morfar ett o de gick inte annatt de gick o to från varandra. Bladen skördades i median av september månad. De blädde å blana å la in på nåt ställe i små högar flo efter flo. Så när de hade legat några dar så spräcktes de grova stjälkarna (blad-) med kniv och så hängdes de opp på stäng-er inne i stugan eller på en vind. När de va torkat, fast de fick inte va hårt torrt så to de ner de o så lae di ett täcke eller nået - de kunde de inte ha inne i stugan utan på en annan plats. - Så tråkade de samman tobaken varv efter varv. Så vek de täcket om o la tyngder av sten på tills de ble lite ljummet, de fick inte bli möet varmt o då tok de opp det. De kallades för bonkat. Då lå ju blana samman-prässade förstås, men då skulle de skiljas ut o hängas opp

18)

ACC. N:R M. 12573:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

som förste gången, o va de så att man såg efter o sköttet (2)
någet nära så va de när de togs opp från bonken brunt i
stället för grönt när de las ner. Då skulle de hängas opp
igen likasom förste gången o ja ska lovas me att när en
hade de inne i stugan då ville de till å ha friska luktor-
gan för då luktade de stärt. Ja kommer ihåg att både ja o
far brukte hänga de oppe på vinnen, men te slut fick vi in-
te göra de för de luktade långt ut på gåren. De fick inte
bli hårt torrt då heller, men när de då ble torrt va de å
ta ner de o lägga de i den ställningen de skulle ha.

De minns ja att de på Ljungby höstmarknad brukade kom-
ma me ett par lass tobak från Skåne av årets skörd, men de
hade nog andra arbetsmetoder.

En gång va de en smålänning som kalltes sockennissen
från dessa trakterna, som for ner till Åhus för å köpa opp
tobak. Så kom han te en bonne i Skåne o hálste o gjore se
bekante. Så gav han den en (pappers-) 12-skillling som de ha-
de på den tien å sa att den va han skyldig den sen han va
där sist. Bonnen kunne inte erhinra se att han va de men
han försäkrade att han va de o ville va ärlier o betala.
Så to bonnen i mot'en o sa' Ja då är du Guds pine o dö den
ärlieste mänska han har träffat å frågade va hans ärende

20)

va. De va då att fara till Åhus o köpa tobak. Då sa' bonnen att då kunne han så väl få sälja tobak. Han hade lika go tobak som di har i Åhus. O de sa han han skulle villa, men"ja ska säj som de ä ja har inga pängar o ja brukar få borjat (x) där på en tid tills ja har sålt den." "Ja, Guds pina o dö kan du borja de i Åhus så kan väl ja göra de". Så fick han köpa så mycke tobak han ville där o sen reste han hem o betalade aldrig mer för de än den tolvskillingen.

Tobaken skars med särskilda knivar:

Tobakskniv

eggen

Kararna rökade o toggade men begagnade inte snus. En o annan gjorde de men de fick de love köpa.

Men gummerne di mol snus på mycke primitiva kvarnar. De så ut ungefär som en tobakspipa. Skaftet skulle en sita på för att de skulle va stadigt, den delen skulle därför va flat. I den delen som va i stället för huve stoppade de tobak o med en träbit som va som en mortelstöt vred di om. De frestade näsan att mala. När ja va sams me mor-mor så fick ja mala snus. De töckte ja va kärit men de frestade näsan.

ACC. N:R M. 12573:2/.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

211

När snuset va måletetillräckelit fint fuktade de 'et me vatten eller om de fanns dricka så ville di hellre ha de. Så fick de stå nån da. De hade nået som de la på 'et för att de skulle jäsa nået eller hur de va, men va de va de vet ja inte. När de så ble färdigt så skulle gummerna bju varandra på de och skulle lätte (?) se hur gott snus de hade fått.

När de sen fick smaka köpesnus ville de heller ha det. Mormor brukade ju inte få pengar ved barnförlossningar, men det hände några gånger de sista åren att hon kunde få en 12 skilling o då va hon så glad åt att få köpa snus som hon blandade sitt hemmagjorda me.

Tuggetobak gjorde de så att de to ett par bla o snodde som när man snor rep, som de virade opp på en rull o när de gick ut så skar man å en 5,6 tum o stoppade i fickan.

Nu finns här ingen som planterar tobak. Ja va den siste här i Hånger.

Mormor brukade säga: "de ska ja säga de barn lilla, göm styvern så får du dalern, göm dalern, så får du riksdalern."

Min mor va född på Nordskog o hette Susanna.

ACC. N:R M. 12573:22.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

221

Sen di stigit opp kl. 4 åt di inte något förrän ve kl. 6.
De kallades frukost. De va under min tid vanlitvis potater
o te potaterna kunne va olika. Så kunne di koka en sort di
kallte för doppa o dä koktes ute mjölk o lite vatten o när
de stekte fläsk va de allti vanlit att koka doppa men de va
lite mera heldasvoret.

Ja vet både här å mången annstädes fick di va belåtna
te å få lite salt te potaterna o kröseramos di kallte å en
^{hade de} sak di kallte för skåningsdoppa o dä va grädda o salt te po-
taterna. Så feck di mjölk eller dricka efter te frukost.*)

På sommartiden så fick di kl. 11 dave eller davramål.
På bonnställen så hade di inte så ont om mjölk så då koktes
mjölkavälling utå mjölk o vatten tillsamman och lite gryn i
de. De åt di me brö till. De kunde ju också va ärtvälling
eller kål.

På vintern va davern kl. 12.

Ve.kl. 3 eller 1/4 då kalltes för medda. Dä kunde va fesk
o sås o mjölk. Smör o brö o mjölk o t.o.m. fläsk o sås. Om
vintern va de inte vanlit förr än om 1/5 o 5 o de kalltes med-
*) da de me. Här hade de gott om fisk så de kunde få fisk med
te potaterna om frukost. På sommarn så hade di inga potater,
dä va de mest fisk o sås te.

Te kvällsmat va de allti gröt o mjölk såväl vinter som

ACC. N:R M. 12573:23.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

sommer.

Bröet di kallte för blannbrö (utå blannsä) besto allti
utå hårt di kalltet för hålbrö för de va allti hål i mitten,
så de kunne trä de på stänger. De bakade i mars o de skulle
de ha sen på sommarn.

När en hade arbete på herregåren så feck en lov å rätta
se efter deras måltider. O då fick en ha se lite mat genast
på morgonen.

Där tjänte en dräng i Backgårn, då sa de han brukte å
sjunga när de gick hem eller rodde från herregården en värs:

"Sjung läs o gack på herragårsvägar

O gör ingenting me flit

Bry de inte om va husbonnen säger

O hav ej till honom någon lit

Ty det blir en duktig man

som äter upp allt å ingenting bär hajm."

23/

ACC. N:R M. 12573:24.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

24)

Sötost till 40 personer.

20 liter mjölk. 2 matskedar löpextrakt.

Mjölkten ljunnas till väl så varm som nymjölkas. Löpextrakten hålls i, röras om. Det löpnar med samma. Man rör sönder med en visp. Så skall det koka en 6 à 7 t. Ju längre det kokas dess bättre. Det kokar sällan vid. Omröres emellanåt. Locket är till hälften på. När den är färdigkokt reds den av 2 äggulor, 2 nävar vetemjöl eller allt eftersom man vill ha den.

Ostkaka till 80 personer.

24 liter /mjölk/. $\frac{1}{2}$ kilo vetemjöl.

24 l. behandlas som till sötost. $\frac{1}{2}$ kilo vetemjöl vispas i 1 liter kall mjölk, som sen hålls i samtidigt med löpextrakten. Sen ska de stå tills osten sjunkit till botten så hålls vasslan av genom ett såll. Sen smörjer man en panna med smör, slår upp smeten o låter den stå en timme. Ostkakan tas ur formen o skärs.

En ostbuding.

4 kannor nymjölkad mjölk, $\frac{1}{4}$ kilo vetemjöl, 6 äggvitor, 1 matske löpextrakt.

Vetemjölet o äggvitorna vispas i en halv liter mjölk slås samman med löpextr. i mjölken. Behandlas på samma sätt som till

ACC. N:R M. 12573:25.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

25)

ostkaka.

1 liter tjock grädde, 2 kaffekoppar socker, 2 stötta skorpor, 6 äggulor rörs samman i en bunke som är smörad. I detta slås osten o röras om.

Gräddas i ugn på samma sätt o serveras i form. Serveras varm med sylt. Kan oppvärmas.

Sås till ostkaka.

Koka opp $\frac{1}{2}$ liter grädde med en vispad äggula, socker o efter smak o vanilj, färdigt på tio minuter.

4 stora siktesbrödkakor,

4 pannkakor: 2 ostekaker o 2 korngrynspannkakor,

1 sötost,

1 smörtrilling

förning till kalas (bröllop o begravning).

Va de bröllop halva sidan av en kobringa, bruans sovel, brua- bringa. Sen 1 kaka te kokesan o 1 kaka te pian.

ACC. N:R M. 12573:26.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Nu stiger en opp mellan 5 o 6 o då ska di på de flesta ställen ha kaffe innan di går å nået arbete, o sen mellan 7 o 8 ä de frukost men de kan va olika. Sen ä de medda kl. 12. Nästans överallt ä de ll kaffe. De ä bleet en fullkomlie regel om en ä någotsåvär hemma o de ~~ble~~ et ut om en ä ute i markerna. I rent vardagslag ä de inte annat dopp än brö fast de ä lite finare, men har en arbetsfolk, så ska de va kake. Vid 5 ä de merafton, de ä kaffe o smörgås utom ve högtidligare tillfällen, då ska de va kaker då me. Så ä de kvällsmat när en ä te ress å gå o lägga sig, de har en inte näen bestämd matorning. 9 ä väl de vanligaste läggdags, men vi har 8 o vi ä väl me di tidigaste.

Förändringen har skett så småningom. ll kaffe tror jag inte vi kan räkna mer än 10,12 år, o den andra arbets- o matorningen har införts så småningom av arbetare som har kommit från städerna o talat om att di brukat denna orningen, o så har de så småningom överflötts från den ene tell den andre.

Dra högerkrok eller krokhöger. Vi säger begge lotter (?).

Ja hörde talas om när jag va liten att de va en skräddare som hade en krokoter finger o han brukade dra ut fingera på folk. Så va de en som skröt o sa att han nog skulle dra den rak som ingenting. Skräddaren trodde de va värre än de var o drog av alla krafter, men den andre rättade fingret så

ACC. N:R M. 12573:27.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

skräddaren ramlade omkull. "Ja sa ja inte de din skiter där att jag skulle dra fingret rakt på de."

Här fanns inga skoler förrän på 1847. Då började skolan här å då skulle alla gå åt skolan som inte va konfirmerade. Då fick de inte konfirmeras förrän en fyllt 14 år så vi va många stora lunsar. Skolan började i juni månad de kommer ja gott ihåg, men helt kort, ja tror inte de va mer än knappast 3 vecke. Men så på hösten de va väl i oktober, kanske nået i september, då hade vi allt en 5 veckers kurs, o skolan hade vi i ett obebott hus i Kylahov så de va inget skolehus o ja kommer gott ihåg ja va på de 9de året å många stora drasuter var på 14de o 15de året. De va stora tabeller, som hängde på väggarna o de skulle va 3 å dem å en som undervisade o den kallades muntör. Ja mins ja hade nära långa disiplar en som hetade Sven Balk o en som hetade Alexander Bask (Besk, Bask?), men Bask va hans dageliga namn.

Så såldes Kylahov, o där flötte dit en familj Isenberg(?). Sen flöttades då skolen åt en gammal sockenstuga vi hade. Men sådan skolorning hade vi inte då som nu. Det va ingen regel hur länge en skulle gå i skolan utan di fick sköta sig bäst en kunde. En hade ju läxor, men de va ofta de flesta som inte kunne, o då skulle di ju läsa de, men den som kunne,

ACC. N:R M.12573:28.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fick läsa vidare eller sysselsätta sig med annat. I katekes o biblisk historia fick en betyg för var dag hur en kunde.

1848 va vi i socknastuan. 1849 va de en liten termin på våren o då fick ja examen. De va visst 6 veckor var termin. Han va lärare både i Hånger å Kärda. Den skolläraren va här till 1860. Sen fick vi hålla egen skolelärare. Innan jag kom i skolan hade jag läst på egen han o när jag var 7 år kunne jag som di kallar renläsa o hade börjat skriva me. Far kunne ju skriva lite o så skrev han före bokstäver med en blyertspenna o så fick jag skriva efter då me bläck.

När en hade fått ut examen skulle en gå i repetitions-skola en vecka om året tills en konfirmerades, men de va ju inte så bra, för de ble så försteat^{läst} (förstört ?) När ja sen va 21 år skulle räkna (addera) en smörräkning på mellan 20 o 30 vikter så gick de inte. Ja ble vill på stunnen. När ja sen kom hem från Malmö så tänkte ja att de här va direkt förfelat så ja gick till skollärare Svensson som då va kommen o ba att han skulle undervisa me för jag hade rent glömt å det. Å de lovade han o ble alldeles glad, för han va ju ungkar så han fick lite sällskap o när ja hade varit där några kvällar så kom Anders Johan o hans bror o sen ble de bara te å sitta o prata. Men de va ju inte långt borta för de va som ett frö i alla fall som lå o grodde. O när en^{är} i di åren så

28)

ACC. N:R M. 12573:29.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

29/

tänker en ju lite mer o vet va det har å innebära.

Skolan hade inte många läroämnen på den tiden. De va katekes o biblisk historia o lite svensk historia. En fick komma fram till läraren o läsa fram läxan var för sig. Så va de i 5 klasser o den femte va ju sämst. O de kunne en få flötta ett par gånger på en da. Så gick läraren på golvet å höll bibelförklaring o ga frågor o då brukade vi viska. Men de sa han att om vi viskade fick vi stryk. Så fick Sven i Runnebo frågan o han kunne inte. Då lutade vi som satt brevve honom fram o skulle viska. Den andre fick stryk men jag slapp men jag satt då i tredje klassen och fick gå ner o sätta mig i femte. De va ju en sån chikan så jag kunne inte gå vägen hem o inte kunne jag sova å de skulle snart va avslutning, men nästa da så när de hade varit morgonbön sa han te me att jag fick sätta me först i andre klassen. Den dan tore ja gå vägen hem.

(Gifte sig 26 år.)

ACC. N:R M. 12573:30.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

30)

De va en dräng som sa te den andre: "Ja vet inte hur du vänner de. Du får så möcke mat, men ja får ingenting". "Ja, ja sa säj de, hur du sa bära de. När du får se ett fruntimmer me ett stort knyte så ska du bju in henne på nået." - Så fick han se ett fruntimmer me ett stort knyte. Henne bjöd han in på ett ställe. Så frågade hon: "Han bjue me på så mycke så jag kan inte veta va ja kan göra igen." "Jo, de kan ja säj er, bju på lite mat I har i knytet." "Nej, de ä inte mat, de ä stenfä som ja har köpt".

De hade förr höga filthattar som en storm; för att de inte skulle sjunka ner snördes svettremmen ihop som en homna. (homma?) I de hattarna brukade de stoppa mat. Så va de en som hetade Jonas i Ringbärgs, han hade hatten alldeles fullstoppad med mat. Så gick han te en gata di kallade Singlegatan, där di brukade singla me slantar o höll om . De va mest tvåstyvrar som de va en sol på så va de 3 styvrar o sexstyvrar eller en skilling banko. 14 (?) eller 1/4 skilling banko de kallte de för bällingar. Han kom i gräl med pojka där o de slog hatten å honom o där for pannkakebitar å bröskiver o ostskiver. Hatten brydde han se inte så mycke om men battingarna kröp han där o lette efter. De va folk som reste långa vägar för att spela på Singlegatan. De reste också till Växjö långa vägar för å spela, men de va kort di spelte.

ACC. N:R M! 2573:3/.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Singlegatan lå bakom di däre boaraerne.

Singla eller kasta klöver, nu har jag inte sett de på
över 20 år.

Vajen = mån om. Han ä så vajen om se.

31/